

2019

SOSIALE MEDIER

TEMAMATERIELL
FOR 5.-7. TRINN

Uke 6

SEX^GPOLITIKK

Foreningen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter

INNHold

FORORD	3
ØVELSER	4
1. ONLINE.....	5
2. DILEMMAER PÅ NETTET.....	6
FAKTAARK: LOVER, RETTIGHETER OG GODE HJELPERE	10
ØVELSER	16
3. GRENSER OG KRENKELSER.....	18
4. NETTVETT.	19
5. PRIVATLIV I SOSIALE MEDIER.....	20
6. MOBBING PÅ NETT.	21
7. TRIVSEL I SOSIALE MEDIUM.	22
8. HVA HAR VI LÆRT?.....	23

Uke 6 © Sex og Politikk, 2019
Kopiering tillatt til undervisningsbruk mot kildehenvisning
ISBN nr. 978-82-93214-73-1
Innhold: Sex & Samfund og Sex og Politikk
Sex og Politikk har rettighetene til konseptet og materialet Uke 6 i Norge etter avtale
med Sex & Samfund i Danmark
Layout: Sex & Samfund. Oppdateringer og norsk versjon: Kord
Foto: Pernille Skanderup og Lars Nybøll
Norsk materiell er finansiert av Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet

FORORD

Hensikten med undervisningsmaterialet Uke 6 er å inspirere til god og helhetlig undervisning om seksualitet. Tanken bak undervisningsmaterialet er at du fritt skal kunne velge hvilke øvelser du ønsker å bruke, ut fra dine vurderinger om elevenes behov, mål for undervisningen og hvor mye tid du har til rådighet. Temamaterialet kommer i tillegg til grunnmaterialet for mellomtrinnet, og du velger selv om du benytter dem hver for seg eller sammen.

Dette temamaterialet handler om hvordan barna på mellomtrinnet bruker sosiale medier. Formålet er å bidra til at barna blir reflekterte og kritiske brukere av Internett og sosiale medier, og å styrke barnas trivsel og handlingskompetanse på nettet. Gjennom øvelsene i materialet tar elevene for seg problemer og dilemmaer på nettet, reflekterer rundt disse og diskuterer handlingsalternativer.

Det er også viktig at elevene blir kjent med sine rettigheter og hva som er lov og ikke lov. Barnekonvensjonen bør derfor knyttes til arbeid med temaet. Vi har i tillegg med råd fra Barnas Jurist.

Vi anbefaler at du som forøvelse lar elevene diskutere dilemmaer uten å informere om lovene, før de får bli kjent med lovene og kan ta det med i sine avgjørelser og argumenter. Bruk gjerne aktuelle saker i media eller på skolen som utgangspunkt for diskusjonene.

Lykke til med undervisningen!
Hilsen Sex og Politikk

OM SEX OG POLITIKK

Sex og Politikk – foreningen for seksuell og reprodutiv helse og rettigheter er en organisasjon som jobber for å styrke og informere om seksuell og reprodutiv helse og rettigheter (SRHR), både i Norge og internasjonalt.

Les mer om Sex og Politikk på
www.sexogpolitikk.no

NÅR ELEVER PÅ BARNESKOLEN ER PÅ NETT

Vi vet at mange elever møter porno på nettet tidlig i livet og derfor mener vi at temaet må tas opp allerede på mellomtrinnet. Når barn møter porno på nettet, vil det variere hvilken reaksjon de har. Noen kan synes det er ubehagelig og skremmende, mens andre vil synes det er spennende.

- Vær åpen med elevene om at dette er et tema dere kan snakke om uten skam. Vær tydelig på at porno er laget for voksne og ikke for barn.
- Vær tydelig på at mye av det man ser er filmtriks og er overdrevet.
- Vær tydelig på at elevene bør snakke med en voksen hvis de kommer over noe på nettet som de synes er skremmende eller ubehagelig.
- Se også egen oppgave om porno i grunnmaterialet for mellomtrinnet.

ØVELSER

1. ONLINE

FILM

MÅLGRUPPE

➔ 5.–7. trinn

MÅL

➔ Elevene skal kunne delta i en samtale om digital mobbing og trivsel.

FAGLEG RELEVANS

➔ Digitale ferdigheter

KOMPETANSEMÅL

- ➔ Bruke internett og sosiale medier på en forsvarlig måte.
- ➔ Ha evne til etisk refleksjon og kunne vurdere internett og sosiale medier som kommunikasjons- og informasjonskanal.

TID OG UTSTYR

TID
45 minutter

UTSTYR

Filmen «Online» på <https://sexogpolitikk.no/seksualundervisning/filmer/>

BESKRIVELSE

Underviseren forbereder klassen på hva øvelsen går ut på. Underviseren forklarer at temaet for denne øvelsen er å reflektere over hva som skal til for at nettet og sosiale medier skal være et trygt og godt sted å være. Klassen ser filmen «Online» sammen. Deretter deles klassen inn i grupper med 3–4 elever i hver gruppe. Gruppene skal diskutere følgende spørsmål:

- Hva forteller ungdommene i filmen at de synes er bra med sosiale medier?
- Hvilke eksempler på problemer med sosiale medier viser ungdommene til?
- Hvilke gode råd og ideer om bruk av sosiale medier gir de unge i filmen?

Gruppearbeidet følges videre opp med en samtale i klassen. Klasse-samtalen kan ta utgangspunkt i følgende spørsmål:

- Hva synes dere er bra med å være på nettet?

- Hva synes dere er bra med å være til stede i sosiale medier?
- Hva synes dere kan være vanskelig på nettet?
- Hva synes dere kan være vanskelig i sosiale medier?
- Hva kan man gjøre hvis en har gjort noe på nettet som en angres på?
- Hvilke fordeler har det å snakke med foreldrene sine om hva man gjør i sosiale medier?
- Hva kan være ulempene ved å snakke med foreldrene sine om hva man gjør i sosiale medier?
- Hvilke andre voksne kan man snakke med om utfordringer i sosiale medier?
- Hvilke tanker har dere om det å fortelle noe personlig om seg selv i sosiale medier?
- Hvilke gode råd og ideer har dere om bruk av nettet og sosiale medier?

TIPS TIL UNDERVISEREN

Som supplement til filmen kan klassen se klippene Redd Barna har på sin YouTube-kanal «nettvett».

En ekstraoppgave som kan knyttes opp til fag som matematikk er å søke opp statistikker og undersøkelser om norske barn og bruk av nettet, og sammenligne tallene. Tips: Ta en kikk på sidene til Redd Barna

www.reddbarna.no/vaart-arbeid/barn-i-norge/nettvett

2. DILEMMAER PÅ NETT

FIRE HJØRNER

MÅLGRUPPE

➔ 5.–7. trinn

MÅL

- ➔ Elevene skal kunne ta stilling til dilemmaer i situasjoner som oppstår på nettet.
- ➔ Elevene skal kunne ta del i en samtale om fordeler og ulemper ved forskjellige handlingsalternativ.

FAGLIG RELEVANS

➔ Norsk og digitale ferdigheter.

KOMPETANSEMÅL

- ➔ Bruke nettvett og følge regler for personvern på internett og i sosiale medier.
- ➔ Uttrykke og grunngi egne standpunkt og vise respekt for andres.

TID OG UTSTYR

TID

15 minutter per dilemma

UTSTYR

Arbeidsark med dilemma

BESKRIVING

Underviseren innleder med å introdusere klassen for arbeidsformen i øvelsen. Dette er spesielt viktig hvis elevene ikke har arbeidet med denne typen øvelser tidligere. Elevene skal vite:

- At øvelsen handler om å øve på å ta stilling – også når man er i tvil.
- At målet ikke er at alle skal være enige, det er derimot å undersøke forskjellige handlingsmuligheter.
- At elevene ikke skal kritisere hver andres valg.

Øvelsen starter med at underviseren leser opp et dilemma for elevene. Elevene skal ta stilling til hvordan personen kan handle i den gitte situasjonen. Underviseren markerer fire områder i rommet; 1, 2, 3 og 4. Hvert område representerer et handlingsalternativ som underviseren senere leser opp for elevene. Når et handlingsalternativ leses opp, stiller underviseren seg på det området som representerer den konkrete handlingen. Deretter stiller elevene seg på det området som de synes beskriver det beste handlingsalternativet. Underviseren avgjør om klassen skal begynne å stille seg ved områdene etter hvert som de

leses opp, eller om elevene først skal lytte til opplesningen av alternativene for så å gå til det området de synes passer best. Området «Bestem selv» er med i alle oppgavene og er der for de elevene som ikke synes at noen av de andre alternativene er gode nok, og som selv ønsker å komme med et forslag.

En annen måte å gjøre øvelsen på, er at elevene tildeles et tilfeldig nummer fra én til fire. Elevene skal stille seg i det hjørnet eller området som stemmer overens med nummeret deres. De skal nå snakke sammen i mindre grupper med 2-3 elever per gruppe, og gruppen skal bli enig om hvilke fordeler og ulemper de ulike svarene fra hver av deltakerne har. Deretter intervjuer underviseren gruppene i plenum og stiller spørsmål om hvilke tanker de har gjort seg og om argumentene de legger til grunn.

Når de har drøftet dette, skal underviseren be elevene tenke over hvilket svar de synes er best. De trenger ikke fysisk å bytte sted igjen, men bare tenke over spørsmålet et øyeblikk. Underviseren kan eventuelt stille spørsmål om det er noen som ønsker å fortelle hvilket hjørne de kunne tenke seg å stille seg i og eventuelt hvorfor. Øvelsen fortsetter deretter med neste case. Vi anbefaler at du prøver et par dilemmaer fra denne oppgaven, før du går til neste

oppgave hvor de blir kjent med lover og rettigheter. Etterpå kan dere gå tilbake til denne oppgaven og diskutere flere dilemmaer, og eventuelt også diskutere tidligere dilemmaer på nytt. Har de endret mening? Er argumentasjonen annerledes?

TIPS TIL UNDERVISEREN

Dersom elevene fordeler seg svært ulikt eller et hjørne blir tomt, så kan underviseren stille seg i det hjørnet som eventuelt er tomt eller færrest elever i. Dersom dette skjer, må underviseren være positivt oppmerksom på de elevene som er i mindretall. Er det et hjørne med bare én elev i, stiller underviseren seg i dette hjørnet sammen med eleven og leder resten av undervisningen herfra. Underviseren kan også selv lage egne dilemmaer som er direkte knyttet opp mot aktuelle utfordringer eller mot typiske utfordringer som elevene kan bli stilt overfor i sosiale medier.

ARBEIDSARK 1

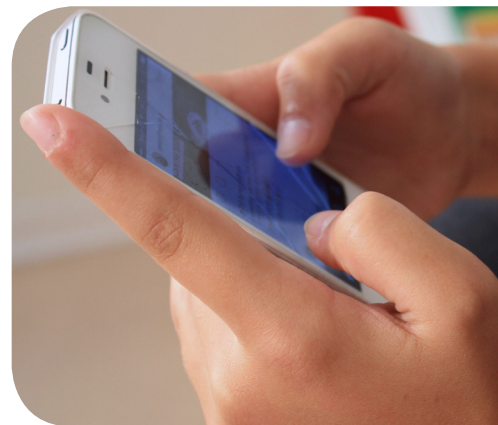
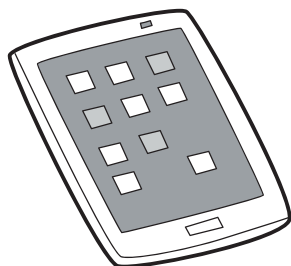
DILEMMAER PÅ NETT

DILEMMA A

Rabia har opprettet en profil på Instagram. Hun har lagt ut et bilde av seg selv hvor hun har på seg en ny topp. En av Rabias Instagram-følgere skriver en kommentar på bildet: «Du er ekkel og billig».

Kva kan Rabia gjøre?

1. Rabia skal skrive til sin Instagram-følger og si at hun synes det er ufint å kommentere bildet hennes på denne måten.
2. Rabia kan slette bildet.
3. Rabia kan ignorere kommentaren.
4. Andre muligheter.

DILEMMA B

William og en av vennene hans har en tid holdt på med å gi hverandre utfordringer. En dag utfordrer vennen til William ham og sier at han ikke tør å sende et bilde av tissen sin til Sarah fra klassen. William tar et bilde av tissen sin og sender det til Sarah. Neste dag begynner en rekke av klassekameratene til William å sende ham meldinger hvor de skriver at han er kvalm og ekkel. William finner ut at Sarah har sendt bildet videre til hele klassen.

Hva kan William gjøre?

1. William kan si unnskyld til Sarah for at han sendte bildet til henne.
2. William kan snakke med en lærer om det som har skjedd.
3. William kan snakke med foreldrene sine om det som har skjedd.
4. Andre muligheter.

DILEMMA C

Mathias og Sebastian har blitt uvenner på skolen. Når Mathias kommer hjem fra skolen får han en melding fra Sebastian. I meldingen står det: «Du er en kødd, du burde bare dø!»

Hva skal Mathias gjøre?

1. Mathias kan snakke med foreldrene sine om meldingen.
2. Mathias kan ringe til Sebastian og snakke med ham om meldingen, og de kan snakke om at det er ulovlig å sende drapstrusler.
3. Mathias kan snakke med en lærer om det.
4. Andre muligheter.

Fortsetter på neste side

ARBEIDSARK 1

DILEMMAER PÅ NETT

DILEMMA D

Silja har begynt i en ny klasse. Hen er blitt uvenner med noen av de andre i klassen. Silja oppdager at de andre i klassen har laget en Facebook-gruppe som heter: «Vi som hater Silja».

Hva kan Silja gjøre?

1. Silja kan fortelle til klassen at hun er lei seg for at de har laget Facebook-gruppen.
2. Silja kan snakke med de gamle vennene sine om det.
3. Silja kan snakke med foreldrene sine om det.
4. Andre muligheter.

DILEMMA E

Bilal spiller ofte dataspill med klassekameratene sine når de kommer hjem fra skole og aktiviteter. Mens de spiller, bruker de å skype og chatte med hverandre. Det er veldig gøy, men Bilal synes at de andre ofte er slemme mot hverandre og sier stygge ting, også om andre i klassen som ikke er med og spiller.

Hva kan Bilal gjøre?

1. Bilal kan si til de andre han spiller med at de skal slutte å være slemme mot andre.
2. Bilal kan snakke med foreldrene sine om det.
3. Bilal kan ignorere det de sier – det er jo ikkje ham de snakker om.
4. Andre muligheter.

DILEMMA F

En dag da Oskar er på toalettet på skolen, sniker to jenter i klassen seg inn på toalettet og tar et bilde av ham med mobilen sin. Oskar synes det er fryktelig pinlig, og han er bekymret for hva jentene kommer til å gjøre med bildet.

Hva kan Oskar gjøre?

1. Oskar kan be jentene om å slette bildet.
2. Oskar kan snakke med foreldrene sine.
3. Oskar kan snakke med læreren sin.
4. Andre muligheter.

Fortsetter på neste side

ARBEIDSARK 1

DILEMMAER PÅ NETT

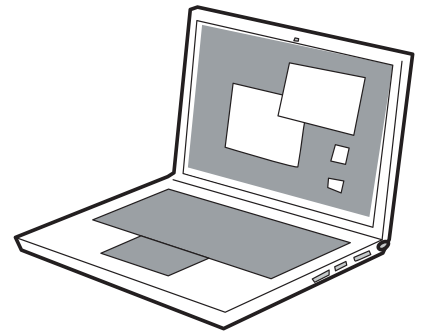
DILEMMA G

Foreldrene til Ali er veldig bekymret for hva han gjør når han er på nettet. De er redde for at han skal bli utsatt for noe ubehagelig – for eksempel at noen voksne skal skrive til ham om sex.

Derfor har de bestemt at Ali skal fortelle dem hva han gjør på nettet, og ofte kommer de også og sjekker selv. Ali synes dette er veldig provoserende, han ønsker ikke at foreldrene hans skal vite absolutt alt om hva han skriver med andre om.

Hva kan Ali gjøre?

1. Ali kan ikke gjøre noe, fordi foreldrene hennes har rett til å sjekke hva han holder på med.
2. Ali kan forsøke å få foreldre sine til å forstå at de ikke behøver å være så bekymret.
3. Ali kan velge å bare logge seg på internett andre steder enn hjemme, slik at han får være i fred.
4. Andre muligheter.

DILEMMA H

Måhtte liker å spille dataspill når han er på klubben. Han spiller ofte sammen med Andreas og Muhammed. Andreas og Muhammed roper litt høyt når de spiller. De roper for eksempel «fuck deg ditt svin» og «jeg dreper deg for faen». Måhtte liker ikke at de roper og banner.

Hva kan Måhtte gjøre?

1. Måhtte kan spørre Andreas og Muhammed om de kan spille uten å rope.
2. Måhtte kan slutte å spille dataspill på klubben og finne på noe annet å gjøre.
3. Måhtte kan snakke med en voksen på klubben.
4. Bestem selv hva Måhtte kan gjøre.

DILEMMA I

Sarah er i svømmehallen sammen med klassen. Miriam tar et bilde av Sarah med mobilen sin når hun ikke har noen klær på i garderoben. Sarah er redd for hva Miriam vil gjøre med bildet av henne.

Hva kan Sarah gjøre?

1. Sarah kan snakke med Miriam og be henne slette bildet.
2. Sarah kan fortelle læreren hva som er skjedd og be læreren om å få Miriam til å slette bildet.
3. Sarah kan snakke med foreldrene sine om det.
4. Bestem selv hva Sarah kan gjøre.

FAKTAARK

LOVER OG RETTIGHETER

HAR DU HØRT OM BARNEKONVENSJONEN?

I Norge regnes du som barn til du fyller 18 år. Barnekonvensjonen er den første internasjonale menneskerettighetskonvensjonen som gir barn menneskerettigheter fordi de er barn, og har krav på spesiell beskyttelse. Norge er en av de statene som har sluttet seg til barnekonvensjonen og er forpliktet til å følge det som står i den.

Eksempel på noen av rettighetene som kan være relevant når vi diskuterer regler og rettigheter som gjelder på nett og i sosiale medier:

- *Alle barn har rett til å få oppfylt sine rettigheter uten diskriminering.*
- *Alle barn har rett til beskyttelse, blant annet mot vold og seksuell utnyttelse.*
- *Alle barn har de samme rettighetene.*
- *Alle barn har ytringsfrihet og rett til privatliv.*

Det er ikke alle som ser ut til å huske at barna også rett til personvern og privatliv. Barnekonvensjonen slår dette fast:

Artikkel 12 - Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører dem, og deres meninger skal tillegges vekt.

Artikkel 16 - Barnet skal ikke utsettes for tilfeldig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv. Det skal beskyttes mot ulovlig angrep mot ære og omdømme.

Dette betyr at det er viktig at verken voksne eller andre barn publiserer for mange eller krenkende bilder av barn, og hvor viktig det er å alltid spørre barnet før bilder deles.

Les mer om Barnekonvensjonen her: www.barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen

Alle barn har rett på hjelp hvis de har opplevd noe vanskelig og skadelig.

FNs barnekonvensjon

BARNEOMBUDET IVARETAR BARNAS RETTIGHETER

Barneombudet er barn og unges talsperson, og har ansvar for at barn og unges meninger blir hørt, og at deres rettigheter blir fulgt.

Barneombudets viktigste oppgave er å passe på at de som bestemmer i Norge følger Barnekonvensjonen. Lov om barneombud sier hvordan Barneombudet skal jobbe.

«Spør Barneombudet» er Barneombudets spørretjeneste for barn og unge under 18 år. Her kan du blant annet spørre om aldersgrenser for bruk av ulike sosiale medier. Voksne må sende e-post på post@barneombudet.no.

www.barneombudet.no/spor-barneombudet/

I BESTE MENING

FNs barnekonvensjon sier at alle har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse. Det står også at du har rett til å si din mening og bli hørt. Dette betyr at barn og unges meninger om eget personvern er viktige. Hvis du for eksempel ikke ønsker at dine foresatte publiserer bilder av deg på sosiale nettsteder, bør de respektere det.

Datatilsynet har laget et veiledningshefte om bilder av barn på nett som heter «I beste mening». Her finner barn og foreldre reglene som gjelder, gode råd og informasjon.

Les mer på www.datatilsynet.no

DU BESTEMMER

«Du bestemmer» er en nettressurs om personvern og nettvett for barn og unge i alderen 9 til 18 år. Målet med opplegget er å gi økt bevissthet, refleksjon og kunnskap om personvern og de valgene ungdommer gjør ved bruk av digitale medier.

«Du bestemmer» er et samarbeidsprosjekt mellom Utdanningsdirektoratet og Datatilsynet.

www.dubestemmer.no

FAKTAARK

LOVER OG RETTIGHETER

§ KJEKT Å VITE! HVA SIER LOVEN?

Internett og sosiale medier kan være veldig hyggelig, og det kan være et fint verktøy for å dele ting du har gjort eller ting du liker med familie og venner. Likevel bør alle tenke gjennom hva de legger ut, og hvilke konsekvenser det kan ha å legge ut noe. Hvis du vil dele bilder av vennene dine på nettet, må du spørre om de synes det er greit først. Det samme gjelder dersom du vil sende et bilde av en av vennene dine til noen andre. Når man er under 15 år er det foreldrene som må si ja til at det legges ut bilder av deg. Snakk med foreldrene dine om hva de synes er greit at blir lagt ut og delt.

Du har rett til å si nei til at bilder, filmer og annen informasjon om deg selv deles på internett. Du har også rett til å be om at bilder og informasjon blir fjernet fra internett.

Mobbing på internett er også mobbing, men det kan være vanskeligere å oppdage fordi det kan foregå i det skjulte og til og med være anonymt. Mobbing på nett er like alvorlig som annen mobbing. Det er viktig å si fra til noen som kan gi deg råd om hva du kan gjøre.

Sjekk innstillingene dine på sosial medier. Hvor mye av det du legger ut er tilgjengelig for andre enn dine venner? Det er viktig å tenke over at dersom du har en offentlig profil kan alle som ønsker det se og lagre bildene du legger ut.

Mange sosiale medier som Facebook, Instagram og Snapchat har 13 års aldersgrense. Sjekk ut aldersgrensene hvis du vil opprette en bruker, og vent til du er 13 år hvis det er aldersgrensen.

Hvis du har et passord på en side med profilen din, er det smart å holde passordet for seg selv. Ikke bruk det samme passordet alle steder du trenger et passord.

På internett kan man treffe mange andre folk. De fleste er hyggelige og greie, men på de sidene der du ikke trenger å skrive det fulle navnet ditt kan du ikke være sikker på hvem du snakker med. Det er ikke alle som er de som de utgir seg for å være.

KILDER

Barnas Jurist.

Se også www.ensnap.no

OM BARNAS JURIST

Barnas Jurist gir gratis, oppsøkende rettshjelp til barn og unge opp til 25 år. Barnas Jurist kan bistå i saker som dreier seg om mobbing, rett til nødvendig helsehjelp, medbestemmelsesrett, NAV-rettigheter mm.

Telefon: 22 41 22 40

e-post: post@barnasjurist.no

www.barnasjurist.no

EN SNAP

«EN SNAP» er en kampanje utarbeidet av Barnas Jurist, i samarbeid med flere andre. Formålet med kampanjen er å informere unge mellom 13 og 17 år om deres rettigheter på nett, og den handler om deling av seksualiserte bilder uten samtykke, via sosiale kanaler som Snapchat. Les mer på www.ensnap.no

TIPS FRA BARNAS JURIST:

Vær forsiktig med hva du deler på nett, og få alltid samtykke hvis du deler informasjon om eller bilde av noen andre enn deg selv.

Fortsetter på neste side

FAKTAARK

LOVER OG RETTIGHETER

HAR ANDRE LOV TIL Å SPRE BILDER JEG HAR SENDT?

- Hvis noen sprer nakenbilder eller andre intime bilder av deg, uten ditt samtykke, vil de kunne straffes for dette. Dette gjelder uansett om du har sendt bildene frivillig til denne personen eller om personen har fått tilgang til bildene av deg ved å hacke seg inn på din mobil eller datamaskin.
- Offentliggjøring av bilder, videoer eller annen informasjon som kan være avslørende, nedverdiggende eller krenkende for den personen det gjelder er en krenkelse av privatlivets fred, og rammes av Straffelovens § 267. Dette gjelder for eksempel spredning av nakenbilder. For brudd på denne bestemmelsen kan man straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Se hele lovteksten: www.lovdatab.no, Straffeloven § 267 og § 311

ULOVLIG Å SPRE BILDER UTEN SAMTYKKE

I tillegg er det ulovlig å spre bilder av andre uten samtykke fra den personen som er avbildet. Dette gjelder uavhengig av om det er nakenbilder eller helt vanlige bilder.

Det fremgår av Åndsverkloven § 104 c at et bilde som avbilder en annen person ikke kan lastes opp og/eller spres på nett eller vises offentlig uten at personen på bildet synes at dette er greit. Det samme gjelder for video.

For brudd på denne regelen kan man etter Åndsverkloven § 54, første ledd bokstav b, straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder. Det er noen unntak fra denne hovedregelen. Blant annet er det lovlig å legge ut situasjonsbilder, hvor det som skjer er viktigere enn personen(e) på bildet. Eksempler på dette kan være bilder av publikum på en konsert eller fotballkamp.

Se hele lovteksten: www.lovdatab.no, Åndsverksloven §104 c

HJELP TIL Å SLETTE:

1. Ta kontakt med personen som la ut informasjonen
2. Ta kontakt med dem som drifter nettsiden
3. Ta kontakt med organisasjoner eller offentlige organer
4. Kontakt politiet

Nettstedet slettmeg.no er en råd- og veiledningstjeneste for deg som føler deg krenket på nett. Tjenesten har ikke mandat til å foreta sletting eller kreve at noe slettes fra nett, men den kan hjelpe deg å komme i kontakt med dem som har lagt ut opplysningene, eller eventuelt tjenestene hvor opplysningene ligger. De kan også bistå med teknisk hjelp og gi råd om hvordan en best bør gå frem for å få fjernet opplysningene. Slettmeg.no drives av Norsk Senter for Informasjonssikring.

www.slettmeg.no

PERSONVERN

Alle som publiserer personopplysninger på nett (det vil si opplysninger og vurderinger som kan knyttes til en enkeltperson) må i utgangspunktet forholde seg til personopplysningsloven. Dette kan gjelde også når publiseringen skjer på en hjemmeside eller blogg. Hovedregelen er at ingen kan publisere personopplysninger uten et frivillig, informert og uttrykkelig samtykke fra den opplysningene gjelder, og at de opplysningene som publiseres skal være korrekte og oppdaterte. Et samtykke kan trekkes tilbake når som helst.

Les mer på www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/hva-er-personvern/
Les mer om personopplysningsloven på www.lovdatab.no

FAKTAARK

LOVER OG RETTIGHETER – SPØRSMÅL OG SVAR

SPØRSMÅL:

Mamma tar mobilen min! Mamma tvinger meg til å gi henne koden slik at hun kan se og lese alt. Det blir feil, for vennene mine har sendt mld om sine personlige problemer, og ingen andre har rett til å snoke i dette. Har mamma lov? Hun truer med å gå til operatøren for å få de til å låse opp. Dette haster!

– Jente (15)

SVAR:

Hei, og takk for at du skriver til oss. Foreldrene dine har ansvar for deg til du fyller 18 år, og de skal følge med på at du har det bra. De skal altså beskytte deg hvis de mener noe er skadelig for deg. De kan derfor for eksempel spørre om koden til mobilen din hvis de har mistanke om at du gjør noe på mobilen som er skadelig eller farlig for deg eller andre.

Samtidig har barn rett på privatliv. Det står i barnekonvensjonen artikkel 16. Det er derfor først når foreldrene har grunn til å være bekymret at de kan gripe inn.

En god grunn kan for eksempel være at hun er redd for at du blir mobbet, mobber andre, er involvert i kriminelle eller andre alvorlige ting. Da skal hun snakke med deg om det og forklare hvorfor hun må få se.

Vi anbefaler deg å ta en ordentlig prat med moren din. . Du kan lese mer om når foreldrene kan kreve passordene dine på ung.no.

Hilsen oss hos Barneombudet, barneombudet.no

UNG.NO

er det offentlige informasjonskanal for ungdom. Her finner du informasjon om hvilke rettigheter og plikter du har. På ung.no kommer det ofte henvendelser fra barn og ungdom som har vist seg frem lettkledde på webkamera eller Snapchat. Noen har fått trusler om at disse bildene vil bli spredt eller vist til andre. Det er viktig å huske på at det er den personen som sprer bildene som gjør noe ulovlig, ikke den som har sendt bildene. Les mer om nettvett på www.ung.no/nettvett.

Å DELE ANDRES NUDES ER #IKKEGREIT

#ikkegreit er en kampanje på ung.no som retter fokus mot overgrep og krenkelser blant unge.

Her finner du blant annet info om GIFs, artikler og filmer om temaet deling av nakenbilder.

www.ung.no/ikkegreit/

Spørsmål:

Hei snapchaten min har blitt hacket!! Folk jeg kjenner får snapper som: hvor bor du? Og liker du meg!! De har endret tlf nummer e-post og alt!! Er redd for at folk skal tro jeg er drit rar

Svar:

Hei! Det er ikke alle problemer som er beskrevet i løsningene på nettsidene til Slettmeg.no. For best mulig behandling av saken, vil jeg anbefale deg å ringe dem på telefon. Da får du snakke med en rådgiver, som kan finne den best mulige løsningen for deg, dersom det finnes en løsning. Nummeret er 911 29 392, og telefontiden er 12-17 mandag til torsdag.

Hilsen slettmeg.no i samarbeid med ung.no

FAKTAARK

LOVER OG RETTIGHETER

HVA KAN DU GJØRE?

HVA KAN DU GJØRE HVIS NOEN HAR DELT DITT BILDE?

- Snakk med en voksen du stoler på, for eksempel foreldre, lærer eller venn.
- Trenger du råd om hvordan du fjerner noe fra nettet, ta kontakt med Slettmeg.no.
- Chat med Kors på halsen eller Snakk om mobbing. De er der for deg, du kan stole på dem og det er voksne som ikke kan se hvem du er.
- Be de som har delt bildet om å slette det fra sin telefon, datamaskin og alle andre steder det er lagret.
- Hvis bildet er publisert på Facebook, Instagram eller andre sosiale medier, kan du ta kontakt med eieren av siden for å få bildet slettet.
- Anmeld det til politiet. Dersom du trenger hjelp til hvordan du anmelder et forhold, eller har spørsmål om lover og regler knyttet til ulovlig bildedeling, kan du ta kontakt med Barnas Jurist.

Kilde: www.ensnap.no, Barnas Jurist

HVA KAN DU GJØRE HVIS NOEN HAR SENDT DEG ET BILDE AV NOEN ANDRE?

- Slett bildet fra telefonen eller datamaskinen din, og ikke del bildet videre.
- Be den som sendte deg bildet om å gjøre det samme.
- Dersom du vet hvem som er på bildet, vær en venn og gi beskjed om at du fikk tilsendt et bilde av personen, og at du nå har slettet det.
- Gi personen en mulighet til å vurdere hva han eller hun vil gjøre med saken.

Kilde: www.ensnap.no, Barnas Jurist

HVA KAN DU GJØRE HVIS DU HAR DELT NOEN ANDRES BILDE?

- Slett bildet fra telefonen eller datamaskinen din.
- Be dem du har sendt bildet til om å slette bildet og ikke sende det videre.
- Dersom du vet hvem som er på bildet, vær en venn og gi beskjed om at du fikk tilsendt et bilde av personen, og at du nå har slettet det.
- Gi personen en mulighet til å vurdere hva han eller hun vil gjøre med saken.

Kilde: www.ensnap.no, Barnas Jurist

Linker til gode hjelpere

- www.ung.no
- www.barnasjurist.no
- www.ensnap.no
- www.slettmeg.no
- www.barneombudet.no
- www.snakkommobbing.no
- www.dubestemmer.no
- www.konfliktraadet.no
- www.korspahalsen.no
- www.datatilsynet.no

Hvis du vil snakke med noen

- Røde Kors-telefonen 800 333 21
- Alarmtelefonen 116 111
- Helsesykepleier på skolen
- Ungdomstjenesten i kommunen

ØVELSER

«Alle elever har rett på et godt skolemiljø.»
Opplæringsloven kapittel 9a

ARBEIDSARK 2

DILEMMAER PÅ NETT

DILEMMAER

Dilemmaene er basert på autentiske spørsmål fra rådgivningssiden www.ung.no, men navn og sted er anonymisert.

Oppgave

hvert enkelt dilemma. Etter hver case skal dere:

A. Finne ut om det foregår noe ulovlig i dilemmaet.

B. Gi noen gode råd til personen som stiller spørsmålet i dilemmaet.

1. HATSIDER PÅ FACEBOOK

I klassen til Kristian er det noen ganger en hard tone. Kristian er selv en av dem som kan være ganske frekk. Det er flere som synes at han kan være irriterende. Her om dagen var det noen som laget en hatside på Facebook som heter: «For alle vi som synes Kristian H er en tosk».

Hva kan Kristian gjøre?

2. BAKSNAKING

Asta har ikke appen Jodel, men mange i klassen hennes har den. En dag forteller en venninne at noen har skrevet ting om henne inne på forumet som for eksempel: «Hvorfor synes alle at Asta er pen – hun har jo ingen former!» Asta synes det er veldig ubehagelig at noen skriver anonymt om henne. Hun vurderer om hun skal laste ned Jodel på sin mobil bare for å kunne sjekke hva de andre skriver om henne.

Hva kan Asta gjøre?

3. DELING AV BILDER

Selma har vært venner med en gutt fra USA i snart ett år. Han er blitt forelsket i henne og de er blitt enige om å sexte (sende nakenbilder). Selma finner ut at de bildene som hun mottar fra vennen i USA ikke er ekte bilder, men noe han har funnet på nettet. Alle bildene til Selma er ekte, og hun føler seg presset til å sende dem.

Hva kan Selma gjøre?

Fortsetter på neste side

ARBEIDSARK 2

DILEMMAER PÅ NETT

4. DELING AV BILDER

Petter er 17 år. Han har møtt en gutt på en chatteside. Gutten har fortalt at han er 16 år gammel. De er blitt enige om å sende nakenbilder til hverandre. Petter sender et bilde til ham. Gutten svarer at han ikke har lyst til å sende noe bilde tilbake og at han i virkeligheten bare er 13 år gammel. Petter er redd for at han har gjort noe ulovlig.

Hva kan Petter gjøre?

5. DELING AV BILDER

William har sendt et bilde av tissen til en jente til en av vennene sine. Man kan ikke se jentas ansikt på bildet. Nå er William redd for at han har gjort noe ulovlig.

Hva kan William gjøre?

KJENNER DU TIL UNG.NO?

På Ung.no kan du stille spørsmål og få svar. Ung.no er det offentlige informasjonskanal for ungdom. Her finner du informasjon om hvilke rettigheter, muligheter og plikter du har.

3. GRENSE OG KRENKELSER

GRUPPEARBEID OG KLASSESAMTALE

MÅLGRUPPE

➔ 5.–7. trinn

MÅL

- ➔ Elevene skal kunne vise at de kjenner til lovgivningen som regulerer digital kommunikasjon gjennom å diskutere dilemmaer.
- ➔ Elevene skal kunne diskutere handlingsalternativer de kan velge mellom når de støter på problemer som kan oppstå ved digital kommunikasjon.

FAGLEG RELEVANS

➔ Samfunnsfag

KOMPETANSEMÅL

- ➔ Finne og trekke ut samfunnsfaglig informasjon ved søk i digitale kilder, vurdere funnene og følge regler for nettvett og nettetikk.

TID OG UTSTYR

TID

2 x 45 minutter

UTSTYR

Faktaark side 10–14

Arbeidsark 2

BESKRIVELSE

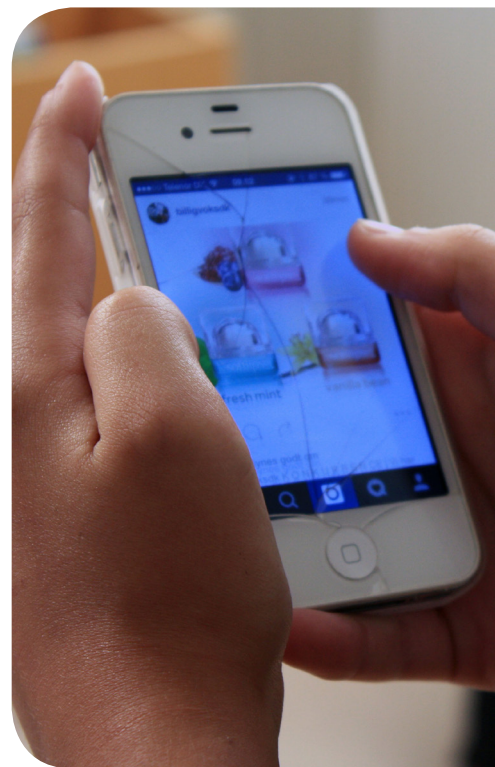
Underviseren introduserer oppgaven gjennom å snakke med klassen om hvilke lover og regler som gjelder for kommunikasjon på nettet. Underviseren leser Faktaark, side 11–12 høyt for klassen. Samtale i klassen om hvilke av reglene de kjente til fra før og hvilke som er nye for dem.

Deretter deler læreren klassen inn i grupper med 3–4 elever per gruppe. I gruppene skal elevene arbeide med et dilemma som er beskrevet på arbeidsark 2. Elevene skal:

- Finne ut om det er begått et lovbrudd / har skjedd noe ulovlig i dilemmaet.
- Gi gode råd til den som stiller spørsmålet i casen om hva personen kan gjøre.

Til slutt oppsummeres arbeidet med dilemma i en felles klassesamtale. Her kan underviseren ta utgangspunkt i følgende spørsmål:

- Hvilke råd har gruppene gitt i de forskjellige dilemmaene?
- Hva er ung.no?
- Hva kan være spennende med å dele et intimt bilde?
- Hvilke problemer kan oppstå hvis man deler et intimt bilde?
- Hvordan kan dere bruke slettmeg.no?

KJENNER DU TIL UNG.NO ?

Ung.no – det offentlige informasjonskanal for ungdom.

På ung.no finner du informasjon om hvilke rettigheter, muligheter og plikter du har.

STILL SPØRSMÅL OG FÅ SVAR
UNG.NO

4. NETTVETT

GRUPPEARBEID

MÅLGRUPPE

➔ 5.–7. trinn

MÅL

- ➔ Elevene skal kunne delta i en diskusjon om hva som er god folkeskikk i digital kommunikasjon.
- ➔ Elevene skal kunne samarbeide om å skrive en tekst som beskriver god folkeskikk i digital kommunikasjon.

FAGLEG RELEVANS

➔ Samfunnsfag og digitale ferdigheter

KOMPETANSEMÅL

- ➔ Skrive samfunnsfaglige tekster ved å bruke relevante fagtermer og flere kilder.
- ➔ Bruke nettvett og følge regler for personvern på internett og i sosiale medier.

TID OG UTSTYR

TID

45 minutter

UTSTYR

Filmen «Redd Barna – Vis respekt» som ligger på YouTube, og artikler på Ung.no under temaet «nettvett».

BESKRIVELSE

- 1) Forklar for klassen at dere i dag skal jobbe med å finne regler og avtaler som gjør at man snakker sammen på en god måte i sosiale medier.
- 2) Gå på YouTube og se filmen «Vis respekt» fra Redd Barna.
- 3) Klassesamtale med utgangspunkt i følgende spørsmål:
  - Hvilke sider der man kan chatte vet dere om?
  - Hvilke sider der man kan chatte bruker dere?
  - Hvilke sider er bra og hvorfor?
  - Hvilke sider er dårlige og hvorfor?
  - Hvilke regler synes dere er gode å ha når man chatter?
  - Hva slags forhåndsregler tenker dere på når dere chatter?
- 4) Del elevene inn i grupper på 3-4 i hver. Elevene skal finne tekster som omhandler nettvett på www.ung.no.

Gruppen skal lage en tekst som beskriver god oppførsel på chattersider og noen enkle regler for bruk av chattersider.

Spørsmål de kan ta utgangspunkt i:

- Hva er det greit å skrive til andre?
  - Hva er det ikke greit å skrive til andre og hvorfor?
  - Hva kan man gjøre for å unngå mobbing på chattersider?
  - Hvordan skaper man god stemning på chattersider?
- 4) Gruppene legger frem teksten sin for resten av klassen.

TIPS TIL UNDERVISEREN

Som supplement kan klassen se klippet «Familien Stuttleberg sier nei til sosiale medier» som ligger på YouTube. Dette er en morsom film om livet uten sosiale medier.

www.youtube.com/watch?v=E1Eas2mDuW8

5. PRIVATLIV I SOSIALE MEDIER

FILM

MÅLGRUPPE

➔ 5.–7. trinn

MÅL

➔ Elevene skal undersøke hvilke muligheter de har for å beskytte sitt eget privatliv i sosiale medier.

FAGLIG RELEVANS

➔ Digitale ferdigheter

KOMPETANSEMÅL

➔ Bruke nettvett og følge regler for personvern på Internett og i sosiale medier.

TID OG UTSTYR

TID

45 minutt eller 2 x 45 minutter

UTSTYR

Filmer på www.sexogpolitikk.no/seksualundervisning/filmer

BESKRIVELSE

Underviseren presenterer øvelsen for klassen. Øvelsen går ut på å bli kjent med hvilke innstillinger en person kan ha på sosiale medier for å beskytte sitt privatliv.

Klassen deles inn i mindre grupper med 3-4 elever i hver gruppe. Halvparten av elevene arbeider med filmen «Privatliv på Facebook» og den andre halvparten arbeider med filmen «Privatliv

på Instagram». Begge filmene finnes på <https://sexogpolitikk.no/seksualundervisning/filmer>. Gruppene skal undersøke og legge merke til hvilke innstillinger en kan bruke for å beskytte privatlivet sitt.

Deretter går to og to grupper sammen og presenterer sine funn for hverandre.

TIPS TIL UNDERVISEREN

Til øvelsen "Grenser, krenkelser og overgrep" kan du bruke faktaarkene med lover og regler om deling av bilder på nettet på side 11-14 og repetere for elevene hva som er lovlig, hva som er god folkeskikk, og hva man kan gjøre for å beskytte seg selv på nettet.

6. MOBBING PÅ NETT

FILM

MÅLGRUPPE

➔ 5.–7. trinn

MÅL

➔ Elevane skal kunne bruke den kunnskapen dei har om kva som er lovleg og kva som er ulovleg i digital kommunikasjon, i ein klassesamtale om mobbing og trivsel på nett.

FAGLEG RELEVANS

➔ Digitale ferdigheiter og samfunnsfag

KOMPETANSEMÅL

- ➔ Bruke nettvett og følgje reglar for personvern på internett og i sosiale medium.
- ➔ Gjere greie for kva for moglegheiter, plikter og rettar barn og unge har til å medverke.

TID OG UTSTYR

TID

45 minutter

UTSTYR

Filmer på <https://sexogpolitikk.no/seksualundervisning/filmer/>

BESKRIVELSE

Underviseren presenterer for klassen at de nå skal se et klipp som handler om mobbing på nettet. Klassen ser klippet «Mobbing på nettet» http://sexogpolitikk.no/seksualundervisning/uke_6_materiell_til_grunnskolen/filmer_til_uke_6

Deretter leser underviseren arbeidsarket som hører til denne oppgaven høyt og lar samtidig elevene lese arket selv. Diskuter i klassen med utgangspunkt i disse spørsmålene:

- Hva kan få noen til å opprette en hatside om en annen person?

- Hva kan man gjøre om man ser en hatside på nettet?
- Er det et hardere språk i sosiale medier enn det som er vanlig offline i klassen?
- Kan dere gi eksempel på mobbesituasjoner på nett som er straffbare?
- Er det noe som er spesielt ubehagelig med digital mobbing?
- Hva kan man gjøre hvis man opplever å bli mobbet i sosiale medier?

TIPS TIL UNDERVISEREN

På YouTube-kanalen til Redd Barna ligger det flere filmklipp som handler om nettvett.

På siden til Ung.no kan elevene lese artikler om nettvett, sende inn spørsmål og lese svar på spørsmål som andre ungdommer har sendt inn.

7. TRIVSEL I SOSIALE MEDIER

PROSJEKT

MÅLGRUPPE

➔ 5.–7. trinn

MÅL

➔ Elevene skal kunne samarbeide om et initiativ som kan styrke trivselen i sosiale medier.

FAGLIG RELEVANS

➔ Læringsmiljøet til elevene

TID OG UTSTYR

TID

2 (eller 3) x 45 minutter

UTSTYR

Ingen

BESKRIVELSE

Underviseren presenterer oppgaven ved å fortelle at det nå skal arbeides med å skape trivsel i sosiale medier. Dersom dere har fulgt de tidligere øvelsene, kan underviseren innlede med en klassesamtale. Her stilles det spørsmål om hvordan de tidligere øvelsene har bidratt til kunnskap som skaper trivsel i sosiale medier.

Elevene deles inn i mindre grupper med 3–4 elever i hver gruppe. Gruppene skal velge ut et sosialt medium som de ønsker å ta utgangspunkt i, og svare på følgende arbeidsspørsmål:

- Hva skaper trivsel i sosiale medier?
- Hvilke aktiviteter i sosiale medier er med på å øke trivselen?
- Hvordan kan denne aktiviteten oppmuntres?
- Hvordan kan denne aktiviteten gjennomføres?

Gruppene legger frem svarene sine for klassen. Underviseren legger til rette for at klassen kan se på mulighetene til å realisere forslagene og eventuelt til å tilpasse forslagene slik at de blir gjennomførbare.

TIPS TIL UNDERVISEREN

Som alternativ til den innledende klassesamtalen om hva elevene har lært om sosiale medier i løpet av temamateriellet, kan underviseren velge å bruke evalueringsøvelsen som heter «Hva har vi lært?»

8. HVA HAR VI LÆRT?

EVALUERING

MÅLGRUPPE

➔ 5.–7. trinn

MÅL

➔ Elevene skal kunne vurdere egen læring og formulere betraktninger om egen læring om sosiale medier.

FAGLIG RELEVANS

➔ De fagene materialet ble brukt i.

KOMPETANSEMÅL

➔ Elevene skal kunne vurdere egen læring.

TID OG UTSTYR

TID
45 minutter

UTSTYR
Ingen

BESKRIVELSE

Underviseren forteller klassen at de nå sammen skal evaluere hva de har lært om temaet sosiale medier. Klassen deles i to. Halvparten av klassen stiller seg ved siden av hverandre i en sirkel og kikker ut av sirkelen. Den andre halvdel av klassen omkranser den første delen ved å stille seg i en sirkel utenfor den indre sirkelen og se inn. Slik står alle elevene i en ring og ser på hverandre to og to.

Elevene som står i den ytterste sirkelen har nå ett minutt på seg til å fortelle hva de har lært om nettet og sosiale medier. Deretter er det den indre sirkelen sin tur. De får også ett minutt på seg til å fortelle hva de har lært. Når både den indre og den ytre sirkelen har hatt ett minutt på seg hver roterer sirkelen ved at de som står i den ytterste sirkelen tar ett skritt til høyre. Øvelsen blir deretter gjentatt.

Evalueringsøvelsen avsluttes med en klassesamtale. I samtalen kan underviseren ta utgangspunkt i følgende spørsmål:

- Hva har dere lært gjennom arbeidet med dette temaet?
- Kommer dere til å tenke mer over hvordan dere er på nettet og i sosiale medier etter å jobbet med dette temaet?
- Hva vil dere lære mer om i knyttet til nettet og sosiale medier?
- Hvis dere skulle gi to gode råd om hva som er viktig å huske på når man er på nettet og i sosiale medier, hva skulle det være?

Opptatt av seksuell og reprodktiv helse og rettigheter?

Da er du velkommen som medlem!

Sex og Politikk er en medlemsorganisasjon med både enkeltpersoner og organisasjoner som medlemmer. Du kan ogs a melde deg inn i v ar ungdomsorganisasjon, Seksualpolitisk Nettverk for Ungdom (SNU).

Les om medlemskap p a sexogpolitikk.no

FINN OSS

www.sexogpolitikk.no

Christian Krohgs
gate 34, 0186 Oslo

F LGL OSS

Sopnorway

Sexogpolitikk

Sexogpolitikk

KONTAKT

+44 22 11 55 13

post@sexogpolitikk.no